

*Tijdschrift voor
heemkunde
folklore en
oudheidkunde*

9138

M. GUILLUY A
NERMSTRAAT 35
3320 HOEGAARDEN

Uitgiftekantoor 3300 Tienen 1

ALPAIDIS..

35 jaar Heemkunde te
Hoegaarden

1965-2000

V.U. E. Grooten
Residentie Beatrijs 169
3300 Tienen
tel: 016/81.72.35

Driemaandelijks 1/2000

35 jaar Heemkunde te
Hoegaarden
1965-2000

- 4 -

Wie had in mei 1965, bij de schuchtere opening van het Nieuwhuys-museum, durven denken dat de instelling zo lang zou bestaan.

Sindsdien zijn er reeds 35 jaren verlopen, tijdens dewelke het museum talrijke activiteiten bracht en te Hoegaarden het cultureel en folkloristisch leven wakker riep.

Wie het museumleven en zijn bijzondere prestaties heeft gevolgd is er zeker van overtuigd dat het een gelukkig initiatief is geweest.

't Nieuwhuys is de bron geworden, waaruit de veelvuldige bijdragen tot de geschiedenis van Hoegaarden opborrelen.

De instandhouding van de instelling is echter grotendeels te danken aan de getrouwheid van haar leden en de inzet en de volharding van haar bestuur.

DE NAAM

Van Nerum

Ter gelegenheid van de viering 35 jaar MUSEUM te Hoegaarden, onder het motto " 35 JAAR HEEMKUNDE TE HOEGAARDEN ", kunnen en mogen we niet nalaten de naam VAN NERUM in het daglicht te plaatsen.

Het waren de Van Nerum's die aan de basis lagen van:

- 1 - het idee een museum aan Hoegaarden te schenken
- 2 - de uitvoering van dit idee waar te maken.

JULIEN VAN NERUM

===== Het idee

Een geliefd volksmens en een groot figuur te Hoegaarden, die aan zijn gemeente een museum schonk.

Julien Van Nerum werd te Hoegaarden geboren in 't Nieuwhuys (huidig museum) op 18 december 1881 en sproot uit de V. Geslachten, die te Hoegaarden gedurende twee eeuwen alle teugels in handen hielden en aan hun nakomelingen een familiecultus nalieten, die heden ten dage nog steeds in ere wordt gehouden.

Julien volgde zijn vader op als Meester zadel- en gareelmaker, en trok regelmatig tot 1906 van de ene naar de andere grote hoeve in het omliggende Walenland, om terplaatse het paardentuig te herstellen.

Later richtte hij in 't Nieuwhuys zijn vaste werkplaats in en oefende dit edel ambacht uit tot aan zijn overlijden.

In een museum is een speciale stand daaraan gewijd.

Na de eerste wereldoorlog was hij speciaal vertegenwoordiger van de suikerfabriek "Grand Pont" te Hoegaarden voor de verdeling van suikerbietzaad en kunstmatige meststoffen. Hij trad op tussen de fabriek en de boeren als bemiddelaar.

In 1961 werd hij tot ouderdomsdeken en patriarch gekroond van de heropgerichte familie-gilde Van Nerum genaamd "die Gulden Lelye"

Hij herstelde de voorrechten der nakomelingen uit de V. Hoegaardse Geslachten, en leidde de Gilde tot volle bloei. Hij schonk naam en faam aan zijn geslacht, legde een machtig familie-archief aan en verzamelde tal van oude familiependen en relieken.

Zijn innige betrachting en laatste wilsbeschikking was om aan de hand van dit alles, na zijn dood aan Hoegaarden een heemmuseum te schenken.

Op 24 november 1963 werd de oude en sterke eik te Tienen door een auto dodelijk ten gronde geworpen, twee dagen later overleed Julien Van Nerum.

Zijn laatste wilsbeschikking en wens werd in 1965, door zijn zoon Hubert Van Nerum tot uitvoering gebracht.

HUBERT VAN NERUM

===== De uitvoerder

Hubert Van Nerum werd geboren te Tienen op 20 maart 1923 en sproot eveneens uit de V. Geslachten.

Tijdens de tweede wereldoorlog was hij weerstander, drukker - depothouder en verdeler van de sluikpers.

Is eveneens erkend als : Burgelijk weerstander 1940 - 1944

Weerstander door de sluikpers 1940 - 1944

Inlichtings- en Aktie Agent

Gewapende Weerstander 1942 - 1944

Werkweigeraar 5/44 tot 9/44

Op 30 sep. 1944 nam hij vrijwillig dienst als oorlogsvrijwilliger.

Werd ingelijfd bij het 3e Bon Fuseliers op 12.10.44

Nam actief deel aan de gevechten in Nieder-Saksen. Werd 2 maal gekwetst.

Vertrok in mei 1945 als installatie personeel naar Engeland en dan naar Noord Ierland en verbleef daar tot dec. 1945.

In 1946 vertrok hij naar bezet Duitsland en werkte er samen met de Britisch Fieldsecurity. Nam in 1946 op eigen aanvraag onbepaald verlof.

Hubert kwam zo terug in het burgerleven en werd aangeworven bij de "Tannerie Kamp SA" te Tienen van 1/47 tot 8/51

Moest in aug. '51 wegens de economische crisis in de lederindustrie, een nieuw beroep kiezen. Dan komt de Zeemacht.

Vrijwillige dienstherneming 31/8/1951

Heeft gedurende 15 jaar de Public Relation van de Zeemacht gediend (1963 tot 1978). Werd op rust gesteld op 1 april 1979.

Zijn nevenactiviteiten:

- 1946/1951 : Stichter en sekretaris van de Verbroedering der Oud Inlichtings- en Aktie Agenten Afd. Tienen.
- 1952/1994 : Genealogisch, heraldisch en heemkundig navorser.
- 1953/1965 : Medestichter en speler bij de voetbalploeg Staf ZM
- 1961/1994 : Stichter en Griffier van de familiegilde Van Nerum en de Confrerie der V. Geslachten van Hoegaarden.
Uitgever van het familietijdschrift "Familieschoon"
- 1962/1994 : Collateur der studiebeurzenfundatie der V. Geslachten.
- 1964/1994 : Mede-beschermmer van het Rusthuis van Hoegaarden (Familiestichting)
- 1965/1994 : Stichter en voorzitter van het Nieuwhuysmuseum te Hoegaarden.
Uitgever van het heemkundigtijdschrift "Alpaidis"
- 1969/1971 : Medewerker aan het Studie- en Navorsingscentrum voor de geschiedenis van WO II
- 1972/1994 : Stichter en Voogd van "Die Edele Orde vanden Moutstock"

Op zaterdag 12 maart 1994 ruilde Hubert Van Nerum het heden voor het eeuwige. Zijn ontalbare relaties zorgden ervoor dat het museum en Hoegaarden bekendheid verwierf.

Hubert was voor de Hoegaardse cultuur de spil en de drijfkracht.

Hij was correct en een doorzetter. Niets bleek hem te veel voor zijn museum en voor Hoegaarden en voor velen was hij een niet te volgen trekpaard. Solidariteit was voor hem geen ijdel woord. "Immer Vooruit" was zijn leuze die hij nastreefde.

De naam Van Nerum zal zeker bij de Hoegaardiers vele en mooie herinneringen opwekken, zijn wens dat het museum actief zou blijven is een taak waar wij allen Hoegaardiers en niet Hoegaardier moeten samen aan werken.
De toekomst van ons museum ligt in uw handen.

De politieke instellingen en structuren op gemeentelijk vlak in Brabant 1750-2000

DOOR DR. HENRI VANMOPPEN

TER HERINNERING

=====

De Heemkundigekring 't Nieuwhuys heeft een uitgave over:

" DE HOEGAARDSE GEMEENTEPOLITIEK VAN 1830 TOT 1990 "

Dit is uitgegeven in twee delen; deel 1 van 1830 tot 1896
deel 2 van 1897 tot 1990

Deze Hoegaardse Politieke geschiedenis is nog verkrijgbaar door te
storten op rekening 310/0370021/52 van 't Nieuwhuys Hoegaarden, de
som van 500 fr. (voor de 2 delen) en 100 fr; verzendingskosten.

DEEL 3 - SLOT

De periode van het algemeen meervoudig stemrecht voor de gemeente (1895-1921)

Het kiesrecht

De eerste grondwetsherziening voerde in 1893 algemeen meervoudig stemrecht in waardoor iedere man vanaf zijn 25 jaar één stem kreeg maar bepaalde categorieën twee of maximum drie stemmen kregen. Het aantal stemmen was afhankelijk van de rijkdom en van de diploma's. Practisch kwam het erop neer dat de landbouwarbeiders en het industrieproletariaat één stem hadden; de boeren, ambachtslui, lagere bedienden en geschoolde arbeiders een tweede stem vanaf 35 jaar; de becefenaars van de intellectuele beroepen drie stemmen vanaf 25 jaar.

Wanneer we de grondwetsherziening van 1893 nakijken, bemerken we dat iedere man die 25 jaar was één stem kreeg. Er was een bijkomende stem voorzien voor de man, die tegelijk aan de volgende drie voorwaarden voldeed:

-familiehoofd zijn

-35 jaar oud zijn

-5 fr. belasting betalen op de woonst.

Er was ook een bijkomende stem voor de man, die 25 jaar oud was en die ofwel eigenaar was van een onroerend goed met een waarde van tenminste 2.000 fr ofwel een intrest genoot van ten minste 100 fr per jaar. Twee bijkomende stemmen werden verleend wegens capaciteit aan kiezers van 25 jaar en meer die een diploma hadden van hoger onderwijs of van middelbaar onderwijs. Het maximum aantal stemmen was 3 voor het parlement.

De wet van 11 april 1895 of het algemeen meervoudig stemrecht voor de gemeente was veel conservatiever dan het algemeen meervoudig stemrecht voor het parlement. De kiesleeftijd werd verhoogd van 25 op 30 jaar. Om te mogen stemmen moest men drie jaar in de gemeente verblijven in plaats van één jaar. Een 4de stem werd ingevoerd voor huisvaders, die bezit te verdedigen hadden. Met bezit bedoelde men een onroerend goed met een kadastraal inkomen van 150 BEF of een belasting van 5 tot 20 BEF. De liberale en socialistische oppositie noemde deze wet spottend 'la loi des quatre infamies'. De verhoging van de kiesleeftijd, de verlenging van het verblijf in de gemeente om kiesrecht te hebben en de invoering van een 4de stem voor bezitters en de bijgevoegde raadsleden die we hierna bespreken zijn voorbeelden van het conservatief karakter van deze wet.

Met het algemeen meervoudig stemrecht werd ook de kiesplicht in België ingevoerd.

In de steden met meer dan 20.000 inwoners kwamen er 4 (in gemeenten van 20.000 tot 70.000 inwoners) of 8 (in gemeenten van 40.000 inwoners en meer) bijgevoegde raadsleden bij met de wet van 11 april 1895. De helft werden gekozen door de kiezers-nijverheidsbazen en de helft door de kiezers-werklieden. Het was duidelijk een toegeving aan de katholieke corporatisten van Helleputte. De katholieken stemden de wet van 11 april 1895. De liberalen, progressisten, socialisten en Daensisten waren ertegen.

De wet van 12 september 1895 behield het meerderheidsstelsel voor de gemeente. Diegenen die de helft plus één stemmen behaalden werden automatisch aangeduid als gemeenteraadslid. Er was wel een beperkte toegeving aan de evenredige vertegenwoordiging in dit systeem ingebouwd. Men aanvaardde dat in gemeenten, waar geen enkele partij over de volstrekte meerderheid beschikte, de zetels zouden verdeeld worden in verhouding tot het aantal stemmen, die elke partij had bekomen. Vanaf 1895 waren er geen tussentijdse verkiezingen meer. Voortaan werden onder de niet gekozen kandidaten de opvolgers aangeduid. Een opvolger kon gemeenteraadslid worden wanneer zijn voorganger ontslag indiende of stierf.

Het mandaat van gemeenteraadslid omvatte nog steeds 8 jaar. De raad werd nooit in zijn geheel vernieuwd, steeds bij helften. Om de 4 jaar waren het dan ook gemeenteraadsverkiezingen, de ene keer voor de grote helft, de andere keer voor de kleine helft. De verkiezingen waren: 1895 (een totale vernieuwing), 1899 (de helft), 1903 (de helft), 1907 (de helft), 1911 (de helft). In W.O.I hadden er geen gemeenteraadsverkiezingen plaats.

De gemeentelijke mandaten

De mandaten van burgemeester, schepenen en gemeenteraadsliden bleven zelfs in W.O.I. De Duitse bezetter liet ook meestal de gemeenteraden, de schepencolleges en de burgemeester in functie, dit in tegenstelling tot W.O.II. We vinden dus in de gemeentearchieven processen-verbaal van de gemeenteraden en van de schepencolleges in W.O.I.

De gemeentelijke ambtenaren

Dezelfde gemeentelijke ambtenaren bleven in functie zoals tijdens de periode van het cijskiesrecht. In vele gemeenten bleef het overwicht van de gemeentesecretaris merkbaar. Hij vormde de stabiliteit van het regime.

Het partijstelsysteem

In de steden werden naast liberalen en katholieken ook socialisten verkozen. Op het platteland werden de politieke partijen verdoezeld dikwijls achter muziekmaatschappijen. In heel wat dorpen stonden fanfares voor W.O.I tegenover elkaar: de Duvelen tegen de Sussen te Meerbeek, de Fransen tegen de Vlamingen te Kortenberg, nr. 1 tegen nr. 2 te Leefdaal, de Sissen tegen de Blaa in Bertem, de Varkens tegen de Beren te Tildonk, het Koper tegen het Blek te Wezembeek-Oppem, de Blaa tegen de Choeur te Nossegem, de Keet tegen het Zeel te Huldenberg. In vele gemeenten werd de lijst van de fanfare gevormd door de voorzitter, de ondervoorzitter, de secretaris, de kassier, de erevoorzitter en nog enkele commissieleden (56). Sommige lijsten kregen ook spotnamen. Zo had men in 1912 de 'Vetten' tegen de 'Mageren' te Sint-Genesius-Rode (57). Bij het opstellen van het benoemingsdossier van de burgemeester ontleedde de arrondissementscommissaris de gemeenteraad op politiek gebied. De katholieke partij was de regeringspartij van 1884 tot 1914. Zij had de absolute meerderheid. Dat had ook zijn gevolgen. Dikwijls vinden we in het dossier de termen twee katholieke lijsten, waar het in feite ging om een katholieke lijst tegen een dorpsliberale lijst. Sommige arrondissementscommissarissen zijn voorzichtiger en spreken van 'een katholieke lijst' en een 'neutrale lijst' of 'een lijst zonder kleur'. Het kwam ook dikwijls voor dat de liberale kandidaat uit de meerderheid niet tot burgemeester werd benoemd, maar wel de katholieke uit de minderheid in deze periode. Zolang Leopold II koning was, werd er geen socialistische burgemeester benoemd.

De periode van het algemeen enkelvoudig stemrecht voor de gemeente (1921-2000)

Het kiesrecht

De wet van 19 februari 1921 voerde het algemeen enkelvoudig stemrecht in voor de gemeente zowel voor vrouwen als voor mannen. De vrouw had dus stemrecht voor de gemeente vanaf 1921. Dit werd als een politieke leerschool voor de vrouw beschouwd om beter over te gaan tot vrouwenstemrecht voor het parlement. In de gemeenten waren dan óók 'kieserslijsten-mannen' en 'kieserslijsten-vrouwen' te vinden. In 1921 werden er 196 vrouwen in België verkozen. Dat was 1% van de gemeenteraadsleden. 6 vrouwen hiervan werden burgemeester en 13 schepenen (58).

De gemeenteraad werd vanaf 1921 om de 6 jaar in zijn geheel vernieuwd (59). De helften verdwenen dus. Verkiezingsjaren waren 1921, 1926, 1932, 1938, 1946, 1952, 1958, 1964, 1970, 1971, 1982, 1988, 1994, 2000.

Om verkiesbaar te zijn voor de gemeente moest men in 1921 25 jaar zijn. Later werd dit 21 jaar.

Vanaf 1921 werd ook de volledige evenredige vertegenwoordiging doorgevoerd voor de berekening van de gemeenteraadsverkiezingen. De uitslag van elke lijst of het kiescijfer werd gedeeld door een rekenkundige rij (2,3,4,5,6.) en zoveel hoogste quotiënten, als er zetels te begeven zijn, werden onderlijnd. Men telde vervolgens het aantal onderlijnde quotiënten per partij op en zo kreeg men kennis van het aantal zetels dat elke lijst behaalde.

De kiesleeftijd voor de gemeente daalde van 21 jaar naar 18 jaar in 1969. In 1970 traden voor het eerst gemeentekiezers van 18 jaar aan. De verkiesbaarheidsleeftijd daalde van 21 naar 18 jaar.

In 1994 moesten de lijsten voor de gemeenteverkiezingen verplicht 1/4 vrouwen tellen. In 2000 krijgen de E.G.-burgers stemrecht voor de gemeenteverkiezingen.

De gemeentelijke mandaten

In normale omstandigheden werd een gemeente bestuurd door een burgemeester, een schepencollege en een gemeenteraad. In W.O.II volgde de Duitse bezetting een andere politiek. Vanaf april 1941 mochten de gemeenteraden niet meer vergaderen. Volgens de Duitsers waren het uitwassen van een 'decadent parlementair regime'. De Uberalterungsverordnung van 7 maart 1941 hield in dat alle burgemeesters en schepenen hun functie moesten verlaten wanneer ze de leeftijd van 60 jaar bereikt hadden. In de meeste gevallen werden ze vervangen door V.N.V.-ers in Vlaanderen en Rexisten in Wallonië. De Duitse bezetter streefde duidelijk naar het beeld van de burgemeester-ambtenaar. Het besluit van 28 mei 1941 droeg de bevoegdheden van de gemeenteraden over naar de Colleges van Burgemeester en schepenen.

Het besluit van 12 augustus 1941 gaf de burgemeester een vergoeding van 12 000 tot 100 000 BEF naar gelang van het aantal inwoners voor een 8 u. tellende werkdag.

Het probleem van oorlogsburgemeesters en oorlogsschepenen moet men genuanceerd aanpakken. Burgemeester J. Beersaerts van Veltem-Beisem vertelde dat de arrondissementscommissaris van Leuven de raad gaf aan de burgemeesters om nieuwe schepenen te zoeken uit de notabele burgers van de gemeente, vooraleer de Duitsers de kans hadden om personen van de Nieuwe Orde aan te duiden. Dit lukte niet altijd omdat weinige notabelen bereid waren om in oorlogstijd schepenfuncties waar te nemen (60).

De burgemeester draagt nog steeds een driekleurige sjerp met zilveren franjes als ambtskledij, terwijl de schepenen nog steeds volgens het K.B. van 23 januari 1937 een zwart-gele sjerp met rode franjes dragen.

Waar één partij de meerderheid had kwamen de burgemeester en de schepenen uit één partij. Het was een meerderheidsbestuur. Na de fusie van gemeenten in 1976 kwam daar nog het voorzitterschap van het O.C.M.W. bij. Wanneer verschillende partijen noodzakelijk zijn om een meerderheid te vormen dan spreekt men van een coalitie. Men heeft vier coalitiemodellen:

- 'the minimal winning'-coalities, waarbij partijen aanwezig zijn die niet noodzakelijk zijn voor de meerderheid in de coalitie. In 1982 waren 86 % van de coalities van dit soort.
 - 'the minimal number of parties'-coalitie, met het minst aantal partijen.
 - 'the minimal weight'-coalitie met de kleinst mogelijke meerderheid in de gemeenteraad. 37% van de coalities in 1982 behoorden hiertoe.
 - 'the minimal policy range'-coalitie, waarbij men een partner zoekt die zo dicht mogelijk ideologisch aanleunt. De programma's van de coalitiepartners komen goed overeen.
- De meerderheid in de gemeenteraad werd gevormd door de partijen die deelname hebben aan de uitvoerende macht. De minderheid of de oppositie heeft dit niet.

Van het Bureel van Weldadigheid over de C.O.O. naar het O.C.M.W.

Tot 1925 bleven de burelen van weldadigheid en de comissies voor burgerlijke godshuizen bestaan. Het waren instellingen die dateerden uit de Franse tijd. Het bureel zorgde voor de armerzorg ten huize en de commissie beheerde bejaardeninstellingen, ziekenhuizen en weeshuizen.

De organieke wet van de openbare onderstand van 10 maart 1925 richtte de Commissie van Openbare Onderstand op of de C.O.O. Haar macht was een combinatie van deze van het bureel van weldadigheid en van de commissie der burgerlijke godshuizen. Ze zorgde dus zowel voor de armen ten huize als voor de instellingen. Het aantal leden ging van 5 tot 12 afhankelijk van de bevolking van de gemeente.

Voor elk titelvoerend lid moest er ook één plaatsvervanger aangeduid worden. De leden van de C.O.O. werden benoemd voor 6 jaar rechtstreeks door de gemeenteraad. Elk raadslid beschikte hiervoor over een aantal stemmen die wettelijk vastgesteld waren, b.v. 3 als er 5 leden te verkiezen waren. De leden van

de C.O.O. duidden onder elkaar een voorzitter aan. De burgemeester mocht met beraadslagende stem de vergaderingen van de C.O.O. bijwonen. Wanneer een titelvoerend O.O.O.lid ontslag nam werd hij opgevolgd door een plaatsvervanger. De aanduiding van de C.O.O. geschiedde op de eerste maandag van april na de vernieuwing van de gemeenteraad. Elke C.O.O. had een secretaris en een ontvanger (61).

De C.O.O. werd vervangen door het O.C.M.W. of het Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn door de organieke wet van 8 juli 1976. Het O.C.M.W. heeft een veel ruimere bevoegdheid dan de C.O.O. Het omvat buiten de armenzorg ook het sociaal beleid. Het O.C.M.W. omvat van 9 tot 15 leden naar gelang van de bevolking. De leden van het O.C.M.W. worden gekozen door de gemeenteraad de derde maandag na de installatie van de nieuwe gemeenteraad. De nieuwe O.C.M.W.-leden treden in functie op 1 april na de aanduiding. Voor elk O.C.M.W.-lid zijn er één of meer plaatsvervangers. Het O.C.M.W. kiest onder haar leden een voorzitter. Het O.C.M.W. heeft een vast bureau, dat drie tot zes leden telt en dat de dagelijkse aangelegenheden afhandelt. Het O.C.M.W. heeft zijn secretaris en zijn ontvanger (62).

De gemeenteambtenaren

Voor de fusie bedienden nog heel wat gemeentesecretarissen verschillende gemeenten. Dat was zo voor 1976 voor veltem-Beisem en Winksele. Deze cumul verdween met de fusie.

Voor de fusie waren er heel wat gewestelijke ontvangers en deze werden langzamerhand na de fusie van gemeenten vervangen door gemeenteontvangers

De veldwachters of de landelijke politie werden na de fusie vervangen door de stedelijke politie met een politiecommissaris per fusiegemeente. Deze evolueert nu tot het lokale politieniveau dat zowel de politie als de rijkswacht omvat.

Heel wat nieuwe gemeentehuizen werden gebouwd na de fusie van gemeenten. Ze waren niet meer verbonden met gemeentescholen en omvatten geen woning voor de hoofdonderwijzer meer.

De schaalvergroting of de fusie van gemeenten van 1976

De eerste fusies in de provincie Brabant waren vrijwillig nl. in 1964 en 1970. Hierdoor verdwenen 35 gemeenten o.a. verschillende in Oost-Brabant. In 1976 werd het aantal gemeenten in België vastgesteld op 596 i.p.v. de 2359 gemeenten. Deze fusies begonnen op 1 januari 1977. Op 1 januari 1983 fusioneerde ook Antwerpen en zo kwam men tot 589 gemeenten in België. De schaalvergroting was het werk van het plan Costârd en van de Waalse P.S.C.-Minister Michel, die afkomstig was uit de provincie Luxemburg waar nog heel wat kleine onleefbare gemeenten waren. In 1971 telde Brabant nog 330 gemeenten. Na de fusie van 1976 bleven er nog slechts 111 over. De faciliteitengemeenten en de Brusselse gemeenten werden niet gefusioneerd. Er was heel wat gerrymandering bij het ontstaan van de fusies. Invloedrijke politici slaagden erin dat hun gemeente buiten de fusieoperatie bleef. Sommige gemeenten werden zo gefusioneerd dat één wel bepaalde partij er de absolute meerderheid kreeg, alhoewel de gemeenten niet bij elkaar pasten. Andere fusies werden opgericht om de macht van de heersende partij te breken (63).

Het partijsysteem

In de steden stonden de politieke partijen tegenover elkaar: de katholieken, de liberalen, de socialisten, de communisten, de Fronters (later het V.N.V.) en Rex. Fronters werden niet tot burgemeester benoemd o.a. te Kraainem in 1921. In 1938 waren er heel wat lijsten met het woord 'Nieuw' voor, gewoonlijk concentratielijsten van de K.V.V. (katholieken) en het V.N.V. (de Vlaams-Nationalisten), na het akkoord K.V.V.-V.N.V. in 1936.

Na 1945 kwamen op het platteland meer nationale kleuren op alhoewel er nog heel wat kleurloze lijsten bleven zoals Lijst van de Burgemeester en Gemeentebelangen. In 1946 kwamen de communisten dikwijls in de dorpen onder verdoken namen op b.v. Gemeentebelangen. In sommige gemeenten hield men hardnekkig vast aan de fanfares. In Meerbeek hield de tegenstelling Duvelen (fanfare De Ware Vrienden)-Sussen (De Jonge Fanfare) stand tot en met de laatste gemeenteverkiezing voor de fusie (in 1970).

Met de fusie van gemeenten in 1976 verdwenen de meeste lokale lijsten. Alleen de nationale kleuren bleven nog over. In 1976 kwamen nog heel wat liberale partijen op onder de naam Centrum. In de meeste gemeenten in Vlaams-Brabant kwamen politieke lijsten op die typisch zijn voor het regionaal en eht federaal niveau nl. C.V.P., S.P., V.L.D., V.U., Agalev en Vlaams Blok (64).

Besluit

De gemeente heeft een grote evolutie ondergaan van 1750 tot 2000. Tot 1830 lag het overwicht bij de monarchie gesteund door de adel, dus eerder een aristomonarchie. De baron in het Ancien regime, keizer Napoleon I en koning Willem I benoemden de meier of de maire en controleerden volledig het lokale niveau. Van kiesrecht was bijna geen sprake. Met het ontstaan van België krijgen we de timocratie of de plutocratie. De rijken regeren via het cijnskiesrecht. Op het platteland is het dikwijls een fermocratie, beheerst door de hereboeren als vorm van oligarchie. Vanaf de Schoolstrijd 1879-84 kwamen er verschillende strekkingen, dikwijls verankerd in muziekmaatschappijen. Met het algemeen meervoudig stemrecht kregen we een overgang van de timocratie naar de democratie. Deze laatste werd ingevoerd met het algemeen enkelvoudig stemrecht in 1921. Mannen en vrouwen kregen voortaan één stem voor de gemeenteverkiezingen. Met de fusie van gemeenten vanaf 1 januari 1977 ontstond een nieuwe politieke entiteit, waarbij de nationale kleuren vooral een rol gingen spelen. In elke gemeente in Vlaams-Brabant kan men deze evolutie volgen. Dat is het werk voor de heemkring ter plaatse en voor de heemkunde in het algemeen.

NOTEN

- (56) H.VANNOPPEN. Koninklijke Muziekfederatie Vlaams-Brabant V.Z.W. 1946-1996. Twee eeuwen muzieklevens in Brabant. Een halve eeuw muzikale overkoepeling. Leuven, 1996, p. 35.
- (57) C.THEYS. Verkiezingen en plaatselijke politiek in de 19de eeuw te Sint-Genesius-Rode - Eigen Schoon en De Brabander, 1954, p. 358-360.
- (58) Een vrouw, een stem. Een tentoonstelling over vrouw en stemrecht in België 1789-1948. Archief Centrum voor Vrouwengeschiedenis. Brussel, 1996, p. 60.
- (59) Pasonimie, 19 februari 1921.
- (60) H.VANNOPPEN. De geschiedenis van Veltem-Beisem, p. 214.
H.VANNOPPEN. Het bestuurlijk kader van Kortenberg, Erps-Kwerps, Everberg en Meerbeek -Curtenberg, 1994-1995, p. 20-37.
- (61) Pasonimie, 10 maart 1925.
- (62) A.COPIN. De organieke wet betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn.
Gemeentekrediet van België, januari 1977, p. 54-67.
- (63) J.ACKAERT. De gemeenteverkiezingen. Leuven, 1994.
M. DE WEERDT, C. DERIDDER en R. DILLEMANS. Wegwijs politiek.
Davidsfonds Leuven, 1994, p. 533-558.
- (64) H. VANNOPPEN.

Betreffende de politieke partijen vinden we de volgende artikelen die voor Vlaams-Brabant belangrijk zijn:

H.VANNOPPEN. De geschiedenis van België van 1830 tot 1995. Deel 10. De politieke partijen en de concurrentie van het fascisme tijdens het interbellum -Midden-Brabant, lentenummer 1995, p. 28-49.

Deel 16. De politieke partijen in het kader van de verzuiling en het schoolvraagstuk (1944-1995) - Midden-Brabant, winternummer 1995, p. 31-52.

Deel 17. De communautaire problemen, de taalbewegingen en de taalpartijen na 1945-Midden-Brabant, lentenummer 1996, p. 35-58.

Het oorspronkelijk gebruik van vlaggen

Rik Van Hove

Oorspronkelijk werden vlaggen gebruikt op de schepen van de verschillende staten. De oudste "Nationale" vlag is de Deense (begin 13 eeuw).

De huidige "Nederlandse" vlag met rood - wit - blauwe banen werden in 1795 officieel aangenomen en is vermoedelijk ontstaan uit de oranje - blanke - blau vlag (of prinsenvlag) van Willem de Zwijger. Deze vlag was het symbool van de vrijheid en republikeinse staatsvorm tegen de Spaanse onderdrukking. Later werd het oranje vervangen door rood.

Sinds 1797 wordt de horizontale rood - wit - blauw gebaande vlag als natievlag gevoerd.

De Symbolische betekenis van vlagkleuren

De gebruikte kleuren zijn :

- keel (rood) = moed, opoffering
- azuur (blauw) = wetenschap, waarheid
- sinapel (groen) = mildheid, hoop
- sabel (zwart) = gevaar, kracht
- purper = waardigheid
- zilver (wit) = trouw
- goud (geel) = wijsheid, rijkdom

Wat vooral opvalt bij de verschillende kleurencombinaties zijn sterke contrasten (de kleuren werden aangebracht op de schilden waarmee de ridders en hun gevolg ten strijde trokken).

Nationale vlaggen

Om de symbolische betekenis van de nationale vlaggen te verklaren, beroept men zich gewoonlijk op de wapenkunde (of heraldiek), d.w.z. de leer der wapenschilden. Deze wapenschilden (blazoenen) beginnen (in de heraldiek betekenis (dus als symbolen van adellijke families, enz.) vooral in de 12de eeuw furore te maken, en wel in de eerste plaats bij ons in Zuid - Nederland en Noord - Frankrijk en spoedig daarna ook in heel West - Europa.

DE BELGISCHE VLAG

Onze nationale driekleur is een deel van ons dagelijks leven en laat niemand onberoerd. Toch weten slechts weinig mensen hoe de Belgische vlag ontstaan is, hoe zij evolueerde, welke door de eeuwen heen haar lotgevallen waren. Wij behandelen de geschiedenis van de Belgische vlag tot aan de revolutie van 1830.

Het symbool van het vaderland

De huidige – symbolische of sentimentele – waarde van de nationale vlag vindt zijn oorsprong in de Napoleontische periode, wanneer de vlag het middelpunt wordt van een eigen cultus en een eigen, mystieke betekenis krijgt. Vóór die tijd bewonderde men de tekening op het embleem, die het teken was van de adellijke of koninklijke familie. Met Napoleon wordt de vlag een autonoom symbool dat men moet groeten; het verliezen ervan betekent het einde.

De vlag is een punt van samenhang, van verbondenheid van een natie die zich bewust is van haar eenheid en haar verbondenheid met een bepaald

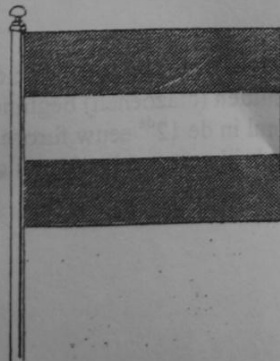
territorium, een «heilig» grondgebied. De vlag is een reëel voorwerp, zij moet ontlooid worden, iedereen moet ze zien. Zij moet wapperen boven het grondgebied. De vlag is belangrijker dan alle vlammen, de toespraken; zij wordt door het leger meegedragen wanneer het ten strijde trekt of wanneer het een overwinning of een bevrijding te vieren heeft.

Kortom, de vlag ligt aan de basis van de nationale eenheid. Zelfs wanneer wij ze niet zien, blijft ze dank zij haar kleuren in ons geheugen gegrift: zwart, geel, rood. Maar waarom precies die kleuren? Welke historische gebeurtenissen bepaalden hoe onze vlag eruitziet?

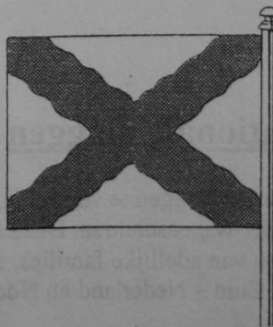
éénmaking van onze provincies door de hertogen van Bourgondië. Het huidige België vormde toen de Zuidelijke Provinciën van de Nederlanden. De vlag, het teken van deze éénmaking, bestond uit een rood Sint-Andrieskruis (X-vormig kruis) op een wit veld. Dezelfde kleuren dus als die van de hertogen van Lotharingen, maar anders geplaatst. De kleuren blijven en worden zelfs bevestigd door het huwelijk van Maria van Bourgondië met Maximiliaan van Oostenrijk, die het «schild in keel (rood) met balk in zilver (wit) in zijn blazoen draagt».

Ons land: Lotharingen

In 843 wordt het rijk van Karel de Grote door het Verdrag van Verdun gesplitst. Kort daarop ontstaat Lotharingen, dat ook onze provincies omvat. De standaard van Lotharius II, koning van Lotharingen (855-869), vertoonde drie horizontale streken: rood-wit-rood. Rood staat voor moed, vermetelheid, durf. Wit is het symbool van de onschuld, de maagdelijkheid. Die eerste standaard komt terug in het blazoen van heel wat Belgische steden.

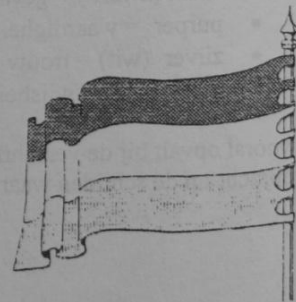

Naar het einde van de 12de eeuw toe valt het hertogdom Lotharingen uiteen en verdwijnt onze eerste vlag. De kleine vorstendommen kiezen elk hun eigen embleem. Toch vinden wij de kleuren rood en wit tot in de tweede helft van de 13de eeuw terug in de Brabantse vlag.

De hertogen van Bourgondië

In de loop van de 15de eeuw maken wij het einde van de feodaliteit mee en beleven wij de politieke en territoriale

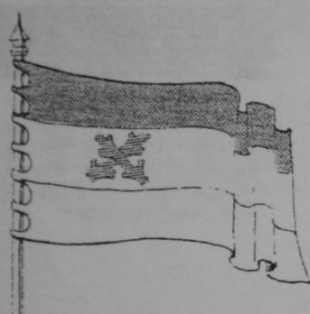

Keizer Karel V

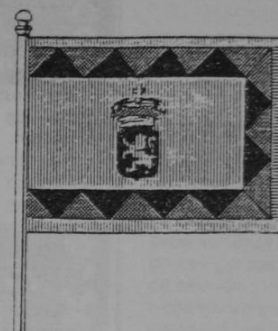
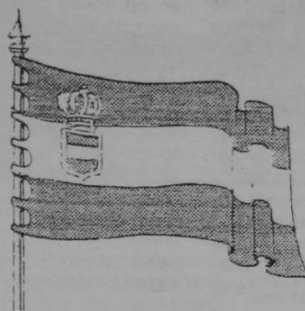
Naar het einde van de 15de eeuw toe sluiten de hertogen van Bourgondië een verbond met Spanje. Ter gelegenheid van het huwelijk van Filips de Schone met Johanna van Castilië voegt Karel V, erfgenaam van de Bourgondische Nederlanden aan onze vlag de Spaanse kleuren toe: rood en geel, symbool van rijkdom, kracht, zuiverheid, geloof en standvastigheid. Wij krijgen dus een vlag met horizontale rode, witte en gele banden.

Een compromis

De oude vlag met het Sint-Andrieskruis wordt vooral ter zee gevoerd. Soms worden de vlaggen van Karel V en van de hertogen van Bourgondië ook samengevoegd. We krijgen dan de drie horizontale stroken van de koning van Spanje met een klein rood Sint-Andrieskruis midden in de centrale witte strook. De twee vlaggen met horizontale stroken blijven tot het einde van de 17de eeuw het embleem van de Zuidelijke Provinciën.

Op 26 maart 1787 betekent de keizer ons land echter officieel dat al zijn staten voortaan nog alleen de Oostenrijkse vlag mogen voeren. Op die manier geeft Jozef II ons ongewild onze oorspronkelijke kleuren terug, de horizontaal verdeelde rood-wit-rode vlag van Lotharius.

kardes worden uitgedeeld aan de enthousiaste menigte.

Op 25 februari 1790 proberen de aanhangers van Frankrijk op hun beurt kokardes uit te delen, deze keer met de Franse kleuren. Dat mislukt echter: de Brabantse kleuren halen het.

Eind 1790 is de Oostenrijkse restauratie echter een feit.

De Brabantse Omwenteling

De Brusselaars ervaren dit als een provocatie vanwege de keizer en op 30 mei 1787 wordt de kokarde van de revolutie gekozen, de Brabantse driekleur. Het wapen van Brabant is immers in sabel (zwart) met een gewapende en getongde leeuw in goud (geel) met een rode tong.

Als teken om het hele land onder het Brabantse banier te verenigen, waren deze kleuren uitstekend gekozen. Zij kwamen immers overeen met de blazoenen van de andere Belgische provincies en met het zwart, geel en rood van de leeuwen.

Bij de Brabantse Omwenteling van 1789 komen onze drie nationale kleuren voor het eerst voor op een militaire standaard. Wanneer de gelovigen tijdens de Hoogmis van 10 december 1789 in de Sint-Goedelekathedraal het Credo aanheffen, wordt vanop het oksaal een driekleurige kokarde ontplooid. Kleinere ko-

Voorlopig geen vlag meer

Tussen de Brabantse Omwenteling in 1789-1790 en de Belgische Revolutie van 1830 wordt ons land overheerst door een hele reeks buitenlandse vorsten. België wordt achtereenvolgens bezet door Oostenrijkers, Fransen en Hollanders.

De Belgische vlag, die 40 jaar lang «overwintert», wordt echter niet vergeten, want op 26 augustus 1830...

De Oostenrijkse overheersing

Bij het begin van de 18de eeuw gaat ons land van het Spaanse koningshuis over in handen van de Habsburgers. Tot Jozef II in 1780 aan de macht komt, verandert onze vlag niet. Ook Jozef II eerbiedigt aanvankelijk onze kleuren: hij heeft immers geen enkele reden om de internationaal erkende Vlaamse vlag te wijzigen.

Edouard Ducpétre, in 1830 ontdekt zijn lands nationale vlag en herinnert eraan.

26 augustus 1830: de strijd om de vlaggen

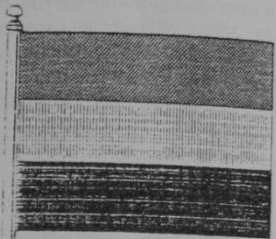
De dag na de voorstelling van De Stomme van Portici hijst de stad Brussel enthousiast vlaggen met de meest uiteenlopende kleuren. Een van deze emblemen klinkt echter vals in het patriottisch concert: van de gevel van het Stadhuis wappert de Franse vlag, waardoor het risico ontstaat dat de Belgische opstand ontspoorde.

Lucien Jottrand, advocaat en journalist bij de «Courrier des Pays-Bas» maakt zich zorgen over deze oedgung van de francophile partizanen en de vreemde volksmensen om onze revolutie n voor hen geschikte banen te eiden. Hij kan de redactie echter niet verlaten en geeft zijn vriend

Edouard Ducpetiaux de opdracht de nationale kleuren die tijdens de Brabantse Omwenteling van 1790 ontvouwd werden, te doen herleven. Ducpetiaux was zich bewust van het belang van zijn opdracht (de francophile stroming probeerde de Franse vlag reeds in februari 1790 op onze bodem te verspreiden). Hij haast zich naar de Grote Markt en op enkele passen daarvan, dan, op de hoek van de Heuvelstraat, valt Ducpetiaux binnen in de stoffenwinkel van het gezin Abts.

De ondernemers worden op de hoogte gebracht van de situatie en met hun foto's en vaardig zonder draaien twee vlaggen bestaande uit drie mannelijke streken. De eerste zal wapperen op het Stadhuis, op de plaats van de Franse standaard.

die zo snel mogelijk moet worden verwijderd; de tweede is voor een vriend van Ducpetiaux, Alexander Vanhulst, die ermee aan het hoofd van de 1ste compagnie van de Burgerwacht zal lopen om zo de Brusselaars voor de nationale zaak te winnen. «Wij zijn Belgen, wij willen Belgen blijven, dit zijn onze kleuren, geen Franse prefectuur!»

Omstreeks 11 uur wordt het embleem op het Stadhuis gehesen. 's Avonds heeft de Belgische vlag het Franse vaandel in het Brusselse straatbeeld vervangen.

Een standaard wint veld

Het is een historische datum voor onze vlag, die een nationaal symbool wordt. Op 31 augustus ontvangt de Prins van Oranje een delegatie van Brusselse notabelen die hem hun grieven voorleggen. Op dat moment van de revolutie is er immers nog geen sprake van nationale onafhankelijkheid, maar alleen van erkenning van onze rechten. De Prins reageert echter vrij negatief als hij onze kokarde ziet bij een van de notabelen. Hij dringt echter niet aan.

Eind augustus, begin september verspreiden zowel de revolutie als naar nieuw symbool zich razendsnel over heel het land.

Wanneer de Prins zich op 1 september naar Brussel begeeft, ziet hij overal zwart-geel-rood versierde straten. Van dan af zullen de Belgen uit alle hoeken van het land onder deze kleuren tegen de Hollandse bezetting vechten. Men sterft voor de vlag, men overwint door haar.

Op 30 september neemt de Voorlopige Regering officieel onze standaard aan; het Nationaal Congres doet weldra hetzelfde. Wat de Stadswacht betreft, haar reglement preciseert dat zij «verder als distinctieve kleuren de oude Brabantse kleuren (rood, geel en zwart) blijft dragen.» We dienen evenwel te vermelden dat de kleurstroken in die tijd nog altijd horizontaal zijn geschikt.

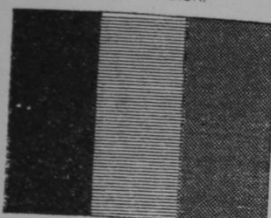
Op 30 oktober moet heel het leger – de Stadswachten inbegrepen – de nationale kokarde dragen.

De stadswacht, met de jonge Belgische vlag op kop, bestormt de Hollanders in het park van Brussel.

Parallel met de vlaggestok

Enkele maanden later wordt een nieuwe beslissing genomen in verband met de jonge Belgische vlag: het besluit van de Voorlopige Regering, van 23 januari 1831 kondigt de verticale schikking van de kleuren af met het rood aan de stok.

Op 7 februari wordt een artikel betreffende de nationale vlag in de Grondwet opgenomen. En op 12 oktober krijgt ons embleem uiteindelijk zijn definitieve vorm. Dit gebeurt onder impuls van het departement van de Marine die de standaard van de Marine met de vlag van het land wil laten overeenkomen. Het zwart komt aan de stok, een schikking die beantwoordt aan de heraldische regels. De Belgische vlag bestaat nu uit drie even brede stroken (een zwarte, een gele en een rode), die verticaal geplaatst zijn, en wel zo dat de lengte van de vlag zich tot de hoogte verhoudt als vier tot drie.

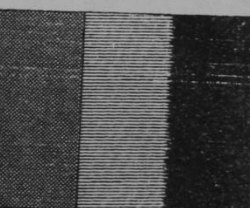

L'ALLEGORIE BELGE. ADAPTE LES COULEURS ROUGE, JAUNE ET NOIR

Allegorie van de Belgische natie: onze vlag wordt erkend en bevestigd door de Grondwet, in en artikel van 7 februari 1831.

Erevlag van Sint-Pieters-Leeuw. Gelijkaardige vlaggen werden in 1832 overhandigd aan honderd gemeenten die zich onderscheidden tijdens de revolutie van 1830.

Vanwaar deze verticale schikking? Het antwoord is niet duidelijk. Herinnerde de horizontale schikking te zeer aan die van de Hollandse vlag? Zouden de zeelui de twee maritieme vlaggen ver-

warren? Of behielden de patriotten toch een zekere sympathie voor de Franse revolutie en haar driekleurige kokarde met verticale kleuren?

Wat dies ook zij, de oude horizontale schikking van de kleuren duikt voor de laatste maal op rond september 1832, wanneer een koninklijk besluit erevlaggen toekent aan honderd gemeenten die zich tijdens de bevrijding van het grondgebied hadden onderscheiden. Deze erevlaggen, die overigens niet bestemd zijn om te wapperen, herdenken de harde dagen van 1830: het is dus logisch dat zij de oorspronkelijke horizontale schikking respecteren.

De horizontale stroken verdwijnen definitief na de feesten ter gelegenheid van de herdenking van de revolutie in 1838.

Conclusie

Gedurende de getuigde eeuw kon onze vlag ver- de kast gehaald worde de bevrijding in 1944 v stoffenwinkels opnieuw haald om ons land met nale driekleur te overn

De kleuren van de vlag zijn ouder dan de de moderne Franse vla slechts van 15 januari verdween lange tijd, vanaf de Restauratie to revolutie (1830). De l kleuren werden pas op 3 ber 1794 voor de eert genesen in Bologna.

Rond 1970 heeft on zelfs op de maan gewap de vorm van vlaggetjes tij Apollo 7- (1969) en Ap viuchten (1972). Onze v staan tentoongesteld in h seum voor Natuurgesche te Brussel.

Na deze onafhankelijkheidsstrijd van 1830 ontstond ons huidige België. Indien er nog getwijfeld mocht worden of het Brabantse leger aan de grondbasis ligt over het ontstaan van ons land, volgende vraag en antwoord: wat is in feite de benaming van ons Vaderlandsch lied? Juist.... ja..... de Brabançonne

Spijtig genoeg hebben wij dit relaas nooit in de school gekregen, Maar het is nooit te laat om te leren en te waarderen.

- 20 -

Op de dag zelf ging veel aandacht naar de opsmuk. Sommige kommunikanten waren uitgedost als jonge trouwers. De meisjes droegen papillotten in hun haar en meer dan een jongen werd in een matrozenpakje gestopt.

Geschenken moesten vooral „nuttig” zijn: een naai- of opsmukset voor de meisjes, een passerdoos of vulpen voor de jongens en een kerkboek in lederen etui of wijwatervaatje voor beiden.

Sommige kommunikanten zagen er vroeger als jonge trouwers uit.
(Foto Provinciale Musea Antwerpen)